

Sosyal bilgiler öğretiminde değer aktarımı ve e-okuma “ekran okuma”

Kadir ULUSOY¹

Geliş Tarihi: 01.03.2016

Kabul Ediliş Tarihi: 13.04.2016

ÖZ

Sosyal bilgiler öğretimi alanında teknolojinin gelişmesi ile birlikte yeni yöntem ve yaklaşımlarda uygulanmaya başlamıştır. Özellikle yapılandırmacı yaklaşımla birlikte öğrenci merkezli eğitim-öğretim anlayışında farklı yöntem ve teknikleri uygulaması kaçınılmaz olmuştur. 2005 programından sonra programın önemli ayaklarından birisini değerler oluşturmuştur. Sosyal bilgiler dersi içerisinde değerleri aktarırken yeni yaklaşımları, yöntem ve teknikleri kullanmak gerekmektedir. Özellikle FATİH projesi ile yaygınlaşan teknolojik araç gereçlerin okullarda kullanılması ile materyaller de değişmiştir; artık basılı kitap ve kaynak yerine dijital kitaplar- e-kitap ve z-kitaplar kendisini göstermiştir. Bu süreçte sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi ile ilgili yapılacak etkinlik ve işlemlerde e-okuma “ekran okuma” süreci de başlayacaktır. E-okumanın “ekran okumanın” sosyal bilgiler de gerçekleştirilmesi ile değerlerin öğretiminde yeni bir süreçte başlamış olacaktır. Değerlerin öğretiminde kullanılacak olan hikâyeler, örnek olaylar ve okuma metinleri ile süreçte sorulacak sorular öğrencilerin kendilerini daha rahat ifade etmeleri sağlayacak, telkin yoluyla, empoze edilmeye çalışılan değerlerden daha etkin bir öğrenme süreci yaşanacaktır.

Anahtar kelimeler: sosyal bilgiler öğretimi, değerler eğitimi, e-okuma “ekran okuma”

Values Transfer and S-Reading “Screen Reading” In Social Sciences Teaching

ABSTRACT

New methods and approaches have been started to be implemented in teaching of social sciences through the development of technology. Especially together with the constructivist approach, it has become inevitable to implement different methods and techniques in student-centered educational understanding. After 2005 program, values have become one of the most important aspects of the program. While transferring the values in social sciences course, it is necessary to use new approaches, methods and techniques. Especially with FATİH project, the materials have also changed by the use of technological equipment at schools; digital books, e-books and enriched e-books have become more remarkable instead of printed books and sources. In this process, the process of s-reading “screen reading” will also start in activities and processes to be carried out on values education in social sciences course. A new process starts in education of values through the implementation of s-reading “screen reading” in social sciences. The stories, case studies, and reading texts to be used in values education, and the questions to be asked during the process will provide students to express themselves more easily, and a more efficient learning process rather than the values tried to be imposed will be experienced.

¹ Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi. e-posta: ulusoykadir@gmail.com

Keywords: social sciences teaching, values education, s-reading "screen reading"

GİRİŞ

Bilgi çağı olarak da adlandırılan 21. Yüzyılda teknolojinin hızla ilerlemesi eğitim-öğretim faaliyetlerinde de teknolojik materyaller kullanılmasını gerektirmiştir. Bilimden tekniğe, sanattan spora hemen her alanda yaşanan hızlı değişim bir yandan uygarlığı bilgi ve teknoloji çağına taşıyıp insanlığa yeni fırsatlar sunarken diğer yandan da insanın değişimi yakalamasını güçleştirmekte ve buna bağlı olarak da bilgi-birey, bilgi-toplum ilişkileri üzerinde insanları yeniden düşünmeye zorlamaktadır. Söz konusu değişim hayatın her alanında bireyi ve kitleleri çok miktarda ve farklı türden bilgiyle karşı karşıya getirmektedir. Bireylerin sürekli yenilenerek artan bilgi, düşünce ve teknolojilerden haberdar olması, edindiği bilgiyi işleyerek anlam yüklemesi ve ürüne dönüştürmesi gerekmektedir. Bununla birlikte sürekli yenilenerek artan bilgi ve teknoloji, ilgilerimizi, beğenilerimizi ve alışkanlıklarımızı da derinden etkilemektedir. Çağın gerçeklerine uyum sağlamanın en önemli yollarından birisi ise tüm bilgi ve becerilerimizin kaynağı olan okuma becerisine sahip olmaktan geçmektedir.

2004 müfredat değişikliğinden sonra sosyal bilgiler programında değerler eğitimi ve medyanın da kullanılması gibi yeni uygulamalar getirilmiştir. Programlarda birçok beceri ve disiplinin aynı anda kullanılması hedeflenmiştir.

Sosyal bilgiler programı ilköğretim 4 - 8. sınıf düzeyinde aşağıdaki becerileri kazandırmayı amaç edinmiştir.

Bu beceriler şunlardır:

- ✓ Basılı ve Görsel Kaynakları (gazete, televizyon v.b.) Kullanma ve Değerlendirme Becerisi
- ✓ Eleştirel Düşünme Becerisi
- ✓ Yaratıcı Düşünme Becerisi
- ✓ İletişim Becerisi
- ✓ Araştırma Becerisi
- ✓ Problem Çözme Becerisi
- ✓ Karar Verme Becerisi
- ✓ Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi
- ✓ Girişimcilik Becerisi
- ✓ Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma Becerisi
- ✓ Gözlem Becerisi
- ✓ Mekân Algılama Becerisi
- ✓ Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi
- ✓ Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi
- ✓ Sosyal Katılım Becerisi (MEB, 2005a-b).

Bu beceriler "Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi, Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma Becerisi, Eleştirel Düşünme Becerisi" başta olmak üzere Sosyal bilgiler ve diğer derslerde öğrencinin kazanması gereken önemli becerilerdir.

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında öğrencilere doğrudan verilmesi istenilen değerler şunlardır:

- ✓ Aile birliğine önem verme,
- ✓ Adil olma,
- ✓ Bağımsızlık
- ✓ Bilimsellik,
- ✓ Barış,
- ✓ Dayanışma, dürüstlük,
- ✓ Estetik,
- ✓ Farklılıklara saygı
- ✓ Hoşgörü,
- ✓ Misafirperverlik,
- ✓ Sağlıklı olmaya önem verme,
- ✓ Saygı,
- ✓ Sevgi,
- ✓ Sorumluluk,
- ✓ Temizlik,
- ✓ Vatanseverlik,
- ✓ Yardımseverlik değerleri (MEB, 2005a-b) “Doğrudan Verilecek Değerler” olarak belirlenmiştir.

Sosyal bilgiler öğretim programında değerler eğitiminde kullanılmak üzere önerilen çağdaş yaklaşımlar; “Değer Açıklama”, “Ahlaki Muhakeme”, “Değer Analizi”dir.

Okullarda değer öğretiminin nasıl yapılması gerektiği konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Genelde telkin yöntemi kullanılmaktadır. Ders kitaplarında verilen metinlerin okunması, etkinliklerin yapılması gibi çalışmalar yapılmaktadır. Gelişen teknolojiyle birlikte ders kitaplarının kullanımı değişmiştir. Artık dijital kitaplar ve çalışmalar okullarda kendisinin etkin şekilde göstermeye başladı.

Gerek değer eğitimi gerekse diğer konuların öğretiminde sosyal bilgiler dersinde Türkçeyi doğru ve düzgün kullanma becerisi çerçevesinde de;

1. Dinleme,
2. Konuşma,
3. Okuma,
4. Yazma,
5. Görsel Okuma/Sunu, etkinliklerinin yapılması beklenmektedir.

Bu süreçte birinci elden veya ikinci elden kaynakların kullanılabilmesi gibi dijital ortamdaki ve internet ortamındaki belge ve kaynaklarda okutulabilir.

Sosyal Bilgiler Eğitiminde Teknoloji Kullanımı

Tüm dünyada bireysel, toplumsal ve ekonomik alanda yaşanmakta olan değişimi ve gelişimi; Türkiye’de demografik yapıda, ailenin niteliğinde, yaşam biçimlerinde, üretim ve tüketim kalıplarında, bilim anlayışında, toplumsal cinsiyet alanında, bilgi teknolojisinde görmek mümkündür. Tüm bu değişim ve gelişimleri eğitim sisteminde ve programlarda yansıtmak bir zorunluluk hâline gelmiştir. Bu kapsamda sosyal bilgiler programlarında bilgi teknolojilerini kullanma becerisi yer almıştır. Bu beceri ile şunlar hedeflenmektedir.

Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi

- 1.Yönergeden yararlanarak bilgisayarı kullanma
- 2.Farklı kaynaklardan toplanmış bilgiyi kaydetme, biçimlendirme, tekrar kullanma
- 3.Biçimlendirdiği bilgiyi bilgisayar ortamında sunma
- 4.Metin, grafik, renk ve ses efektleri kullanarak çoklu ortamda rapor hazırlama
- 5.Telefon ve televizyon ağlarını kullanarak bilgiye ulaşma yeteneği kazanma
- 6.Günlük hayatta ulaşabildiği teknolojik ürünleri amacına uygun olarak kullanma(MEB 2005a).

Son yıllarda öğrencilerin derslere daha fazla katılımının sağlanabilmesi ve derslerin daha verimli geçebilmesi için çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Özellikle sıkıcı, ezberci, anlatım yönteminin çok kullanıldığı yönünde eleştiriler alan tarih konularını işlerken alternatif yöntemlerin kullanılarak derslerin işlenmesi daha etkili olacaktır. Bu bağlamda sosyal bilgiler ve tarih konularını işlerken bilgisayar ve internet yardımıyla ders işlemek, bu süreçte hypertextlerden faydalanmak oldukça önem kazanmaya başlamıştır. Çünkü Hypertext (köprü metni) son yıllarda eğitim alanında kullanılmakta olan bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Ulusoy, vd. 2009).

Alessi ve Trollip, (2001), Elektronik ortamdaki bilgi ve metinlerin kolaylıkla güncellendiğini, saklandığını, ihtiyaç duyulduğunda kolaylıkla ulaşılabildiğini anahtar sözcükler vasıtasıyla kolaylıkla arama yapılabildiğini belirtir. Basılı materyallerin ise sınırlı ve güncellemeden uzak olduğunu, görsel ve işitsel açıdan elektronik ortamdaki materyallere göre daha az işlevsel olduğunu belirtmiştir.

E-okuma “ekran okuma”da kullanılacak hipermetinler, basılı kitaplardaki ve basılı metinlerdeki belli sınırlamaları, özellikle bilgisayar teknolojisi yardımıyla ortadan kaldıran ve dinamik şekilde metinden metine köprüler oluşturmaya olanak sağlayan bir yapıdır. Bu sayede insanlar herhangi bir konu ile ilgili bilgiye ulaşırken, bir yandan da o konudaki farklı bilgilere ve ekranlara köprüler vasıtası ile geçiş yapma olanağına sahip olurlar. Böylece kullanıcılar kâğıttan bir metnin okunmasındaki gibi doğrusal bir şekilde ilerlemek durumunda kalmadan, birbiriyle ilişkili farklı bilgilere erişim olanağına ulaşabilirler (Mcknight vd.1996).

Teknoloji, birçok kanıtı, eğitim amaçlı kullanılacak materyal olarak sunma avantajı sağlamaktadır. 2000 öncesi ve 2000 sonrası öğrencilerin kullandıkları ve kullanabilecekleri ders materyalleri arasındaki büyük farklılıklar vardır. Bugünün öğrencileri, farkında olmadan kendilerinden önceki nesillere göre daha bilimsel, sorgulayıcı ve çok yönlü bakabilmektedir. Bu aşamada medya ve internet başta olmak üzere teknolojik gelişmeler çok etkili olmuştur.

Yazılı ve yazılı olmayan, büyük çeşitlilik gösteren formatlardaki “televizyon, video, sinema, reklâmlar, internet v.b.” araçların eğitim-öğretim ortamlarında kullanılması medya okuryazarlığı kavramının da müfredat programlarında yer

almasına neden olmuştur. Günümüzde medya okuryazarlığı dendiğinde; bu iki içerikten daha çok medyayı çözümleyebilme becerisi üzerinde durulmaktadır. Çünkü medya; gazete, kitap, dergi, televizyon, video, sinema, internet, cep telefonu gibi birçok aracı içermektedir. Bu araçların da günümüzde yaygınlığı herkes tarafından kabul edilmektedir. Diğer yandan bu araçların kişi ve toplumlar üzerinde etkinliğinin boyutu konusu da tartışılmaktadır. Yani esas sorun, medyada verilen mesajların kişi ve toplumları hangi ölçüde etkilediği, mesajların alıcılar tarafından hangi düzeyde algılandığı ve çözümlemeye ya da eleştirel bir bakışa tâbi tutulup tutulmadığı sorunudur. Medya okuryazarlığındaki amaç ise; medya mesajlarının doğru algılanması, eleştirel bir bakış açısıyla alınabilmesi, gerçeklik-kurgusallık ayrımının yapılabilmesi, medyanın sunduğu dünyanın gerçeğin kendisi olmayabileceğinin anlaşılması, medyanın yönlendirme ve yönetme fonksiyonlarının olduğunun farkına varılabilmesi, mesajı gönderenlerin kendi düşüncelerini empoze etme gayreti içinde olabileceklerinin değerlendirilmesi gibi hedefleri içermektedir. Yani medya okuryazarlığı, kaynağı her ne olursa olsun, bilgiyi değerlendirip onu yerinde kullanabilen bireyler olmayı, böyle bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir (RTÜK: <http://www.medyaokuryazarligi.org.tr/nedir.html>).

Bilişim teknolojilerinin ilerlemesi ile ortaya çıkan bu teknoloji tabanlı okuryazarlıklardan bazıları şunlardır (Hollum ve Gahala, 2001):

Bilgi okuryazarlığı: Bireyin kendi ihtiyaç duyduğu bilgiyi tanımlaması ve onu, nasıl tespit edeceğinin farkında olması, belgelerin farklı türlerinin var olduğunu kavraması, onlara erişebilmesi ve bilgiyi kullanma kapasitesi.

Dijital okuryazarlık: Dijital/elektronik biçimlerin yaygın bir genişliğinde sunulan bilgiyi iletme, değerlendirme ve özümseme yeteneğidir.

Yeni okuryazarlık: İnternet ve diğer iletişim teknolojilerinin yeni okuryazarlıkları bilgi ve iletişim teknolojilerini başarılı bir şekilde kullanmak, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki değişimlere hızlıca adapte olmak.

Bilgisayar okuryazarlığı: Bir insanın bilgisayar ile etkileşime geçebilme yeteneği, bilgisayar okuryazarlığına karşılık gelir.

Bilgisayar teknolojileri okuryazarlığı: Teknoloji sistemlerinin temeli olan donanım sistemini manipüle etme yeteneğidir.

Eleştirel okuryazarlık: “Eleştirel okuryazarlık sosyal şekliyle metinlerde gömülü olan anlamı yapılandırmak aynı zamanda metinlerdeki ekonomik ve politik bağlamları zihnine yerleştirmek”, “dünyayı yeniden yazmak ve okumaktır.

Medya okuryazarlığı: Bir insanın medyadaki mesajları anlama, çözümleme ve medya mesajları üretme yeteneğidir (Dağtaş, 2013).

Medya okuryazarlığının temel pedagojik ilkeleri vardır. Bu ilkelere göre medya okuryazarlığı tüm medya biçimlerini içerecek şekilde okuryazarlık kavramını genişletir. Tekrarlanan uygulamalar ve interaktif katılımlarla her yaştaki öğrenenler için beceriler oluşturur ve pekiştirir. Medyanın kültürün bir parçası olduğunu ve sosyalleşme nesnesi olarak işlevini ayırt eder. İnsanların kişisel inanç ve yeteneklerini kullandıklarını doğrular ve medya mesajlarından kendi anlamlarını oluşturmalarını deneyimler. Medya okuryazarlığı ile ilgili olarak medya metinleri hakkında soru sorma eylemi olan sorgulama pedagojisinin

(izlediğiniz, gördüğünüz, okuduğunuz şeyler hakkında eleştirel sorular sorma), medya okuryazarlığı eğitiminin merkezinde yer alması gerektiğini ifade etmektedir. Medya okuryazarlığı eğitimi, medya okuryazarlığının eğitim ve öğretim alanına yansımaları gündeme getirmektedir (Gömleksiz ve Duman, 2013).

Büyük bir endüstri olarak biçimlenen, ürünleriyle çeşitlenen ve her geçen gün sayısız mesajlarına ulaşılan medya, uzun bir liste oluşturmaktadır. Medyayı gösteren, bir yönden de tanımlayan bu listede kitap, dergi, gazete, süreli yayın, televizyon yayını, radyo yayını, bilgisayar yazılımı, film, fotoğraf, video paketi, kaset, CD, ilan, İnternet, e-yayınlar bulunmaktadır. Başta kitap olmak üzere medya terimiyle kastedilenler konusunda tartışmalar yaşanmaktadır. Kütüphanelerde bilgi kaynağı olarak kabul edilen, bilgi kanalı olarak da düşünülen medya ürünleri, toplum iletişimini ve isteklerini sağlayacak biçimde gelişim göstermektedir. Geleneksel anlamda kütüphanecilik literatüründe yazılı bilgi kaynakları, basılı eserler, görsel - işitsel materyal ve benzeri isimlerle adlandırılan "yayın dünyasının" bütün ürünleri, günümüzde genel olarak medya terimi içinde yer almaktadır. Bunun yanı sıra "medya" toplumsal ilişkiler, medya çalışanları, medya örgütlerinin işleyişi, kültürel ürünler, okur-izleyici ve kullanıcıların yaşadığı erişim süreçleri gibi değişik boyutlarıyla ele alınmaktadır. Toplumlarda medyanın konumunu ve onunla bütünleşen değişik boyutlarını, yukarıda belirttiğimiz anlamlarından ayrı tutmak mümkün değildir. Değişik anlamlarıyla birlikte, medyayı ve onun mesajlarını verimli biçimde kullanma isteği, okuryazarlık terimi üzerinde düşünmemizi gerektirmektedir (Önal, 2007). Bu bağlamda sosyal bilgiler eğitiminde de artık dijital metin, dijital eser sonucu dijital okumalar oluşmaya başlamıştır.

E-Okuma "Ekran Okuma" ve Değer Aktarımı

Okuma, sadece yazıları keşfetme, anlama ve bilgileri zihine yapılandırma değildir. Okumak, aynı zamanda yazının anlamına gönüllü katkı yapmaktır. Yani bireyin ön bilgileriyle yazının anlamını bulması, bunları birleştirerek yeni anlamlar oluşturmasıdır. Böylece okuyucu, metni anlamının ötesinde; metindeki bilginin değerini ve önemini ölçmekte, yorumlamakta, yeni anlamlar oluşturarak metindeki bilgiyi genişletmekte ve yeni bilgiler üretmektedir. Okuyucu sorular sorarak ve bunları araştırarak kendini ve dünyayı sorgulamaktadır. Kendi zihin yapısıyla yazıdaki düşünceleri karşılaştırmakta, hem kendi bilgilerini hem de yazıdaki bilgileri sorgulamaktadır. Böylece kendini, düşünce yapısını, hayal dünyasını geliştirmekte, dil, zihinsel, duygusal ve sosyal becerilerini üst düzeye çıkarmaktadır. Okuma sadece bireyin değil, bireyin içinde bulunduğu ailenin, topluluğun, ulusun, ülkenin ve giderek dünyanın gelişiminde önemli rol oynamaktadır (Güneş, 2016;2).

Okuma, yazının bulunışundan bu yana yazılı sembollerini seslendirme ve anlamlandırma süreci olarak değerlendirilmiştir. Ancak 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaşanan ekonomik, teknolojik ve sosyal gelişmeler, okuma kavramına yeni boyutlar katmıştır. (MEB, 2012). Kâğıt okumada uzun yıllar

basılı ürünlerle oluşturulan bir kültür hâkimdi. "Dünyayı yöneten, kalem, mürekkep ve kâğıttır." anlayışı yaygındı. Kitap otorite olarak kabul ediliyor ve üst düzeyde saygı gösteriliyordu. Kitaplarda yazılan bütün bilgiler doğru kabul ediliyor aynen uygulanıyordu. Oysa bilgisayar dünyasında okuma kültürü artık eskiden olduğu gibi kâğıt kitaba dayalı değildir. Eskiden bu yana otorite olarak kabul edilen kitaba saygı azalmaktadır. Çünkü kâğıt kitapta yazılı bilgiler hızla değişmekte, bu durum kitabın kısa sürede değerini yitirmesine neden olmaktadır. İçindeki bilgilerin eskimesi kitabın rafa kaldırılmasını getirmektedir. Ekran okumada ise en son bilgilere ulaşılmakta ve tercih nedeni olmaktadır. Ayrıca ekranda sunulan resim, video, metin ve dokümanlarla çok yönlü, çok dilli ve çok kültürlü bir etkileşim söz konusudur. Ekran okuma ile yeni bir kültür oluşturmak gerekmektedir. Çünkü ekrandan okuma ile metin üzerinde yerleşme ve yoğunlaşma, sessiz ve hareketsiz bir vücut ile okuma başladı (Güneş,2016;13).

Literatürde, modern zamanın okuma biçimi olarak tanıtilen kavramla ilgili bir birlikliliğin olmadığı görülmektedir. Bu durum kavramın henüz çok yeni olması ile birlikte farklı disiplinlere konu edilmesi ile de irtibatlandırılabilir. Söz konusu bu yeni okuma şeklinin "ekran okuma", "ekrandan okuma", "e-okuma", "elektronik okuma" "dijital okuma", "hiper-okuma" şeklinde kavramsallaştırıldığı görülmektedir. Bu çalışmada ise kavram kargaşasına yol açmamak ve anlam bütünlüğünü sağlamak adına "ekran okuma" kavramı olarak kullanımı tercih edilmiştir (Elkatmış, 2015;4).

Ekrandan okuma, bilgisayar monitörü gibi bir ekran vasıtasıyla görüntülenen metinleri elektronik ya da dijital bir şekilde okuma eylemidir (İleri, 2011: 2). Teknolojinin gelişimi ile birlikte yazılı metinlerin, basılı eserlerin ve materyallerin dışında, dijital metinler ortaya çıkmaya başlamış ve bunun sonucunda yeni okuma ortamları oluşmaya başlamıştır (Foltz, 1996). Asutay (2009) ve Altun (2005)'ün çalışmalarında da; okumanın sadece kâğıt üzerinden olmadığını, geleneksel metinlerin yerini elektronik, dijital metinlerin almaya başladığını bu sebeple sadece kâğıt üzerinden bir metni okumak değil artık metni okumanın yanında, görsel-işitsel olarak da ekran okuluğunun olduğuna vurgu yapar. Artık e-kitap dijital kitap, elektronik kitap gibi uygulamaların literatürde yer aldığı ve bu alanda uygulamaların yapıldığı görülmektedir.

Yiğit, Yıldırım ve Özden'e (2000) göre bilgisayar destekli eğitim günden güne önem kazanmaktadır. Bu nedenle bilgisayar destekli eğitim materyalleri de sürekli değişmektedir. Bir zamanlar sadece metinden oluşan materyaller, günümüzde iletişim, ses ve görüntü transferi, video konferans gibi internet aracılığı ile kullanılabilen servisler ile zenginleşmektedir. Bu servislerin web aracılığı ile kullanılabilmesi ise web servisinin popüler olmasını sağlamıştır.

Ekrandan okumada okuyucu, satırları düzenli olarak izlememekte, atlamalar yapmakta, resimlere bakarak ihtiyacı olan bilgileri aramaktadır. Bu tür okumada metin üzerinde göz gezdirilmekte, metindeki bilgilerin yeri aranmakta, metnin çeşitli bölümlerinden bilgiler toplanmaktadır. Ekran okumada kâğıt okumada

olduğu gibi metnin bütünü görülmemektedir. Sayfanın yarısı kadar yazılar ekrandan peş peşe sunulmaktadır. Okuyucu metinleri parça parça okumakta ve birleştirerek anlamaya çalışmaktadır. Bu durum göz hareketlerini, anlamayı ve okuma hızını etkilemektedir. Ekrandan bir kelimeyi tanıma ve okuma beynimizdeki altı bölgeyi harekete geçirmektedir. Cümle ve metin okumada bu durum giderek artmakta ve beynin çalışması daha fazla olmaktadır. Ekran okuma bir taraftan zihnimizi geliştirmekte bir taraftan da zihin yükümüzü artırmaktadır. Kısaca ekran okuma için daha farklı göz, anlama ve zihinsel beceriler gerekli olmaktadır. Bu nedenle ilköğretim düzeyinde öğrencilerin önce kâğıt okuma becerileri geliştirmeli, ardından aşama aşama ekran okumaya geçilmelidir. İlköğretim düzeyinde ekran okuma gereklidir ancak öncelik ve ağırlık kâğıt okumaya verilmelidir. Ayrıca öğrencilere ekran okuma beceri ve teknikleri öğretilmelidir (Güneş, 2010).

Ekran okuma" günümüzde etkili olan cep telefonu, tepegöz, sunu, reklam panoları vb. araçların okunması olarak tanımlanmaktadır. Okuma materyali olarak kullanılan kitap, dergi, gazete gibi basılı araçlar yerini elektronik sözcüğünün kısaltılmasıyla başlarına –e harfi alarak başkalaşım geçiren e-kitap, e-dergi, e-gazete gibi araçlara bırakmıştır (Maden, 2012: 3).

Türkiye’de uygulanan 2004 ilköğretim programlarında bilgi teknolojilerini kullanma temel beceri olarak ele alınmıştır. Bilgi teknolojilerini kullanma becerisi, bilginin araştırılması, bulunması, işlenmesi, sunulması ve değerlendirilmesi becerilerini kapsamaktadır. Bilgi teknolojilerini kullanma konusunda karar verme, planlama yapma, çeşitli kaynaklardan bilgiye ulaşma, bilgileri analiz etme, önemli olanları seçme, seçilen bilgileri değerlendirme gibi alt becerileri içermektedir (MEB, 2005c).

Ekran okuma; metnin görünmesi, kaybolması, sayfaların bölünmesi, çeşitli biçimlerde yazılması vb. nedenlerden dolayı öğrencilerin metindeki bilgileri anlamalarını engellemektedir. Öğrencinin okuma sırasında çeşitli bölümlere gidip gelmesi, metni sürekli hareket ettirmesi, sürekli satırları araması gibi durumlar okuma sürecini ve becerilerini olumsuz etkilemektedir. Ekran okumada hatayı anında düzeltmemeye, hemen dönüt verememe, sayfayla birlikte hatanın da kaybolması gibi durumlar yanlış öğrenmeleri getirmektedir. Ekran okumada öğrenci metnin tamamını göremediği için kâğıt sayfadan okuduğu gibi okumamaktadır. Bu nedenle ekran okuma yoluyla öğrencilerin başarısını değerlendirmek güç olmaktadır. Ekran okuma yoluyla öğrencilerin okuma becerilerini ya da okuma başarısını belirlemek yanlış sonuçlara neden olmaktadır. Öğrencilerin okuma ve anlama becerilerini değerlendirmek için bilgisayarlar kullanılmamalıdır (Quéré, Leguay, Robert, Mesnager, Jarry, 1997; Baccino, 1996;akt: Güneş, 2010;12).

Bu çerçevede ekran okumanın özellikleri ortaokullar için hazırlanan okuma becerileri dersinde e-okuma olarak kavramsallaştırılarak şöyle sıralanmaktadır:

- ✓ E-okuma, ekran (bilgisayar, cep telefonu vb.) üzerinden gerçekleştirilir.

- ✓ E-okumada basılı metinlerdeki gibi birinci sayfa, sonra ikinci sayfa ardından üçüncü sayfa gibi doğrusal bir okuma akışı olmayabilir.
- ✓ Okuyucu sayfa çevirmek yerine, oluşturulan köprüler aracılığıyla farklı formatlardaki bilgi kümeleri arasında geçişler yapabilir.
- ✓ Okuyucu, okuma sürecinde hangi bilgiye hangi sıra ile ulaşacağına kendisi karar verir.
- ✓ Okuma ortamında etkileşim farklı biçimlerde gerçekleşebilir (MEB, 2012).

Eğitimde elektronik metin kullanımında da öğretmenlerin bir kısmı bilgisayar ortamında çok sayıda kaynağa ulaşma, kitap taşıma yükümlülüğünden kurtulma, kitaplara hızlı erişim, kâğıt israfının önlenmesi, öğrencilerin bilgisayara daha fazla meraklı olmaları, ekrandan okuma alışkanlığının kazanılması ile okunanların daha iyi anlaşılacağı ve elektronik metinlerin öğrencilerin yorumlama, değerlendirme gibi becerilerine faydalı olacağı algılarından dolayı elektronik metinlerin eğitimde faydalı olacağını düşünmektedir.

Öğretmenlerin diğer kısmı ise ekranın dikkat dağıtıcı olması, stres oluşturması, ekrandan okunanların kalıcı olmadığı, ekran metinlerinin somut ve gerçek olmadığından dokunma duyusundan ve yaparak yaşayarak ilkesinden uzak düştüğü, elektronik ortamda amaçların farklılaştığı, basılı sayfadan okuma alışkanlığının baskın olması, ekrandaki hareketli metnin okunan satırın kaybolmasına neden olması ve ekrandan okumada yaşanan göz problemlerinden dolayı eğitimde elektronik metinlerin faydalı olmayacağına inanmaktadır (Dağtaş, 2013).

Türkiye’de 2010 yılında “Fırsatları Arttırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH)” olarak hayata geçirilen proje tam da bu amaçla çalışmalarını sürdürmektedir. Eğitim ortamlarının teknolojiyle bütünleşmesi olarak görülen bu durum öğrencilerin basılı ürünler yerine ekran, e-kitap ve elektronik yazıları okumaya yöneltecektir. Dolayısıyla yakın gelecekte “ekran okuma”, “ekranik düşünme” ve “ekrana yazma” gibi yeni kavram ve beceriler akademik hayatın önemli çalışma alanlarını oluşturacaktır. Teknolojik gelişmelere paralel olarak yeni bir okuma türü ve tekniği olarak karşımıza çıkan ekran okuma, yazılı bir metnin taşıyıcısı olan nesneye göre anlamlandırılan bir kavramdır. Ayrıca teknolojinin gelecekte okuma tür, yöntem ve alışkanlıklarımızı ne yönde etkileme gücüne sahip olduğunun da bir göstergesidir. Okuma sürecinde; yazılı, basılı ya da dijital bir metnin, duyu organları tarafından algılanarak zihin tarafından sıralama, sınıflama, ilişkilendirme, analiz etme, yorumlama ve değerlendirme işlemine tabi tutularak anlama ve anlamlandırma eylemi olarak gerçekleşir. Görünürde duyu organları ile beynin etkileşimi sonucu fizyolojik olarak gerçekleşen bu eylem ilgi, sevgi, nefret, tutum, motivasyon ve alışkanlık gibi içsel faktörler grubuna yön veren psikolojik faktörlerle de güçlü etkileşime sahiptir (Elkatmış, 2015).

E-metinler, e-kitaplar zihnin anlama seviyesini arttırmaktadır. Sesli ve görsel materyaller öğrenme sürecinde zihni öğrenilecek konu hakkında besler.

Baccino'ya (2012) göre ve Testart-Vaillant ve Bettayeb, (2009)'ya göre; ekran okuma zihinsel işlem, süreç ve becerilerini olumlu etkilemekte ve geliştirmektedir. Ekran okuma sırasında bir sayfadan diğerine özgürce gitme, ekrandaki bağlantıları izleme, bir tıklama ile resim ve yazıları büyütme, hareketlendirme, renklendirme gibi durumlar zihinsel becerileri geliştirici olmaktadır. Ayrıca ekran okuma beynimizi üst düzeyde harekete geçirmektedir. Örneğin ekran okumada sadece bir kelimeyi tanıma işlemi beynimizdeki 6 bölgeyi peş peşe harekete geçirmektedir. Bu durum cümle ve metinleri okumada daha da artmaktadır. Ekrandan sürekli okuma beynimizdeki çoğu bölgeyi harekete geçirerek geliştirmektedir (akt: Güneş ev Kırmızı Susar, 2014).

Öğrenci ekranda kendine sunulan metni okurken sayfanın tamamından ziyade sayfanın sadece bir kısmını görür. Okuma devam ettikçe arka arkaya gelen parçalar birleştirilerek okuma materyali algılanır ve böylece beyin daha çok çalışmış olur (Maden, 2012:3). Bu durumda beynin dikkat etme, kontrol etme ve hızlı karar verme becerileride gelişir.

E-okuma "ekran okuma" yaptırılacak metnin öğrencilere sunulmadan, önce belge gözden geçirilmesi gerekir. Seviyeye uygunluğu, içerikte yanlış, eksik veya farklı algılamalara yol açabilecek yorum ve açıklamaların olup olmadığının kontrol edilmesi önemlidir.

E-okuma "ekran okuma" ile öğrencilere verilecek değer içeren kaynaklarda (e-kitap, z-kitap, belge, gazete haberi veya örnek hikâye vb.) önceden gözden geçirilip, konu ile ilgili çeşitli sorular hazırlanıp öğrencilerin konuyu pekiştirmelerini sağlayacak etkinlikler yapılması sağlanmalıdır.

İnternet ortamındaki veya dijital ortamdaki metinler değerler eğitimini içerecek şekilde hazırlandıktan sonra, örnek hikâye, anı, görsel vb. ile zenginleştirilip öğrenciye aktarılması öğrencilerin görerek, okuyarak hatta etkinlikleri uygulayarak öğrenmelerini sağlayabilir. Bu da telkin yoluyla yapılan değer eğitimine göre daha etkili olur.

Mete (2012)'nin yaptığı araştırmada, ana babaların dörtte biri çocuklarının okuma alışkanlığını geliştirmek, kitap okumaya teşvik etmek için çaba göstermektedir.

Ancak diğer yandan çocuklar her fırsatta cep telefonu, internet ve televizyon başında vakit geçirmek için can atıyor. Öyleyse elektronik ortamın oyun ve eğlence alanındaki cazibesini okuma alanına da kaydırabilmek gerekmektedir.

Okuma sorunu Türkiye'nin büyük bir problemidir. Bunun için birçok resmi kurum ve sivil toplum kuruluşları çeşitli okuma kampanyaları düzenlemektedir. Basılı okuma kampanyaları yanında dijital okuma kampanyaları da düzenlenebilir.

Okuma kadar önemli bir diğer sorunda okuduğunu düzenleme ve anlayabilmektir. Okuduğunu düzenleme kişiye okuduğunu anlamada ve kolay hatırlamada yardımcı olur. Öğrenci bu beceriyi kazanmışsa bilgi öbeğinden kendisine lazım olanı seçebilir, yorumlayabilir ve kendi ifadesi ile yazabilir. Okuduğunu düzenlemenin iki yöntemi vardır:

- Özet çıkarma
- Not tutma

Özet çıkarma ve not tutma, okunanı ya da anlatılanı aynen yazmak demek değildir. Okuduğunu düzenlemede şu sıralama takip edilmelidir: Okunan metnin temel fikirleri, önemli noktaları ve destekleyici ayrıntıları tespit edilir. Bu işlem sırasında kitaptaki başlık ve alt başlıklardan yararlanılabileceği gibi okuyucu kendi alt başlıklarını da ekleyebilir (MEB 2005). Ekran okuma sürecinde mutlaka öğrencinin anlama ve algılama düzeylerinin artırılmasına çalışmalıdır. Değerler eğitimi gerçekleştirilmede kullanılacak olan değer açıklamak sürecinde öğrencilerin çeşitli etkinlikler yapmasını sağlayarak, önceden öğrendikleri bilgilerden ve yaşantılarından da hareketle kendi değerlerini açığa vurmalarına yardımcı olma konusunda oldukça önemlidir. Bu bağlamda direk, doğrudan telkin yoluyla değerleri öğretmeye çalışmak yerine teknolojik gelişme ve yeniliklerin de yardımıyla e-okuma “ekran okuma” uygulanarak öğrencilerin okuduklarını anlamaları, metnin gerekli yerde durdurup, konu ile sorular sorarak öğrencinin katılımını sağlayarak aktif bir şekilde yapılacak süreçle değerlerin kazanılması ve içselleştirilmesi daha kalıcı ve etkili olacaktır.

Kirschenbaum (1995)’un da belirttiği gibi insanların yaşam değerlerini fark etmesinde değer açıklama süreci oldukça etkilidir. Değer açıklama süreci değişen dünyada öğrencinin hayatının tümünde ona rehberlik edecek bilgi, beceri ve duyguları öğrenmesine yardım eder.

Öyleyse bu süreçte zorlama yapılmadan, zorla değerleri empoze etmeye çalışmadan etkinliklerle, yaşantı yoluyla (örnek hayat hikayeleri ve yaşanmış olaylarda dahil) ve model alınan örneklerle değerleri kazanmak ve uygulamak daha kalıcı olacaktır.

Öğretmen e-okuma “ekran okuma” uygulamalarında, sınıf içinde metin okuma sırasında öğrencilerin uygun metin bulmalarını isteyebilir. Okutulan metin ile ilgili sorular sorulabilir. Welton ve Mallan (1999,140)’ın da belirttiği gibi öğretmen kendi doğrularını önermeden, öğrencilerin eleştiri ve önermelerini alabilecek sorular sormalıdır.

- ✓ Senin için bu önemli midir?
- ✓ Şu an mutlu musun?
- ✓ Diğer alternatifleri yapabileceğini düşündün mü?
- ✓ Gerçekten yapabilir ve konuşabilir misin?
- ✓ Aynı şeyleri tekrar yapabilir misin? Gibi sorular sorularak öğrencilerin metinleri okurken veya metni okuduktan sonra öz değerlendirme yapmalarına imkân sağlanabilir.

E-okuma “ekran okuma” çalışmalarında hikâyeler, örnek olaylar vb. okutulup açık uçlu sorular sorularak da öğrencilerin kendilerini ifade etmeleri sağlanır. Böylece öğrencilerin ahlaki gelişim süreçlerine katkı sağlayacak dikkat çekirici, düşündürücü, analiz ettirici ve değerlendirici aktivite gerçekleştirilmiş olur.

Bu sayede öğrenciler, Ryan ve Bohlin (1999)’in de belirttiği gibi, örnek olaylarla ahlâki düşünme becerisi kazanıp, bilimsel problem çözme yöntemini sosyal problemlere uygulaymayı da öğrenirler

SONUÇ ve ÖNERİLER

Basılı metinlerden ya da dijital metinlerden nasıl okursak okuyalım okuma bağlamındaki teknolojik gelişmeler yadsınamaz. Aynı şekilde dijital teknoloji hızla yaygın hâle gelmektedir. Özellikle gelişmiş ülkelerdeki okullarda dizüstü bilgisayarlar, e-kitaplar, basılı kitapların yerini almıştır. Üstelik günlük yaşamda dijital ortamdaki, ekranlardan okuma oranı da her geçen gün artmaktadır. İnsanların hayatının her alanına telefon ekranları, mini dizüstüler, bilgisayarlar girmiştir. Dolayısıyla insanlar, günlük yaşamlarında dijital okumayı her geçen gün daha fazla gerçekleştirmektedirler. Dijital metinlerin yaygın biçimde kullanıldığı ve kullanım oranının artacağı ortadadır (Türkyılmaz ve Başarmak, 2011,200). Bu durumda bu tür metinlerden nasıl yararlanılmalıdır? Bu tür metinler nasıl sunulmalıdır ki eğitim alanında daha verimli sonuçlar elde edilebilsin sorularına cevap aranmalıdır.

2004 yılında taslak olarak hazırlanan ve 2005 yılından itibaren tüm Türkiye’de uygulanmaya başlayan yapılandırmacı yaklaşım anlayışıyla yapılan müfredat uygulamaları sonucu öğrencilerden ve öğretmenlerden yenilikleri ve teknolojiyi takip etme beklentisi de artmıştır. Bunun yanında hızlı bir şekilde gelişen ve ilerleyen teknolojinin de gerisinde kalmaması gereken eğitim teknolojileri kendisini sürekli geliştirme çabası içindedir. Uzaktan eğitim, e-öğrenme, dijital kitaplar ve kaynaklar gibi yeni uygulamaların başlamasına ve yaygınlaşmasını sağlamıştır. Türkiye’de 2010 yılından itibaren uygulanmaya başlayan “Fırsatları Arttırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH)” projesi kapsamında okullarda dağıtılan tabletler ve akıllı tahta uygulamaları ile öğrencilerin ve öğretmenlerin ekrandan okuma durumu oldukça yaygınlaşmaya başladığı bir gerçektir. Bu süreci değerler eğitimine de uygulamak kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre dijital metin yerine basılı metin tercih etme durumları söz konusu olabilir. Yapılacak hizmet içi eğitimlerle ve üniversite sürecinde öğretmen yetiştirme aşamasında elektronik metinler üzerinden eğitim-öğretim faaliyeti gerçekleştirme faaliyetleri yapılırsa ekrandan okuma, elektronik okuma e-okuma konularında daha büyük yol kat edilebilir.

Elektronik ortamlarda okumada okuyucu, bir metni okurken sıklıkla amacından uzaklaşmakta, hangi linki izleyeceğini belirleyememekte ve okuduğu metinden anlam çıkarmada oldukça zorlanmaktadır. Bu anlamda, ilköğretim yıllarından

başlayarak öğrencilerin elektronik ortamlarda okuma becerilerini geliştirilmesine büyük önem verilmelidir. Bu ise mevcut öğretmen adaylarının bu becerilere ne oranda sahip olduğu ile yakından ilgilidir çünkü nitelikli elektronik okuyucular geliştirmek için ilk olarak nitelikli öğretmenlerin yetişmesi ve kendilerini geliştirilmesi gerekmektedir (McVerry, baskıda; akt: Esmer ve Ulusoy, 2015).

Bu kapsamda;

Literatürde yerini alan ekran okuma uygulamalarının sosyal bilgiler eğitiminde ve değerler eğitiminde kullanılması kaçınılmazdır.

Bundan sonraki süreçte hazırlanacak eserlerde değerler eğitimi ile ilgili konuların, olayların, belgelerin, görsellerin, vb. materyallerin hazırlanıp eğitim sürecine dâhil edilmesi kaçınılmazdır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerde öğrencilere kazandırılması gereken ünitenin baskın değerini ve diğer değerleri e-okuma “ekran okuma” yoluyla kazandırabileceği şekilde materyal hazırlaması önemlidir. Çünkü görerek, yaparak, okuyarak işlenen derslerin ve konuların öğrenilmesi ve kalıcılığı sadece anlatım ve telkin yoluyla yapılan ders işlenişinden daha ekili olduğu bir gerçektir.

Öneriler;

Sosyal bilgiler öğretmenleri e-okuma “ekran okuma” süreci ile ilgili hizmet içi eğitime tabi tutulması faydalı olacaktır.

Medya okuryazarlığı kapsamında e-okuma “ekran okuma” konularının avantajları ve dez avantajları ile nasıl uygulanması gerektiği konularında çalışmalar yapılmalıdır.

Sosyal bilgiler dersleri için değerler eğitimini içerecek, öğrenci seviyesine uygun e-okuma “ekran okuma”, elektronik okuma metinleri hazırlanıp öğrenci ve öğretmenlere ulaştırılmasında Milli Eğitim Bakanlığı ile yayın evleri koordineli olarak çalışabilir.

KAYNAKLAR

- Allesi, S. M. ve Trollip, A. R. (2001). *Multimedia for learning: methods and development*, 3rd edition. Massachusetts, America: Allyn and Bacon.
- Altun, A. (2005). Gelişen teknolojiler ve yeni okuryazarlık. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Asutay, H. (2009). Elektronik yazın yeni teknolojilerle birlikte yazın dünyasında ortaya çıkan yeni yazınsal tür ve biçimleri, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 63-86.
- Dağtaş, A. (2013). Öğretmenlerin basılı sayfa ve ekrandan okuma tercihleri ile eğitimde elektronik metin kullanımına yönelik görüşleri, *Turkish Studies – 8*,(3),137-161.
- Elkatmış, M. (2015). Kağıttan ekrana: Ekran okuma, *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 6, (18), 1-15.
- Esmer, B. ve Ulusoy, M. (2015). Sınıf öğretmen adaylarının elektronik ortamlarda okuma becerilerinin değerlendirilmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8, (37), 734-746.
- Foltz, P.W. (1996). Comprehension, coherence, and strategies in hypertext. In J. Rouet, J. Levonen, A. Dillon, Spiro, R.J. (Eds.), *Hypertext and Cognition* (109-136). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Inc.

- Gömlüksiz, M. N. ve Duman, B. (2013). Medya okuryazarlığı dersi kazanımlarının gerçekleşme düzeyine ilişkin öğrenci ve okul yöneticilerinin görüşleri, *Turkish Studies*, 8,(9), 265-278.
- Güneş, F. (2010). Öğrencilerde ekran okuma ve ekranik düşünme, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, (14), 1–20.
- Güneş, F. ve Kırmızı Susar, F. (2014). E-kitap okumaya yönelik tutum ölçeğinin (EKOT) geliştirilmesi: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması, *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, (2), 196-212.
- Güneş, F. (2016). Kâğıttan ekrana okuma alanındaki gelişmeler, *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, (1), 1-18.
- Hobbs, R. (2004). Medya okuryazarlığı hareketinde yedi büyük tartışma, çev.: Melike Türkân Bağlı, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37, (1), 122-140.
- İleri, Z. (2011). *Ekrandan okumanın ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama ve okuma motivasyonu düzeylerine etkisi*, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- Kirschenbaum, H. (1995). *Enhance values and morality in schools and youth settings*, Massachusetts: Allyn&Bacon Company.
- Maden, S. (2012). Ekran okuma türleri ve Türkçe öğretmeni adaylarının ekran okumaya yönelik görüşleri, *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(3), 1-16.
- Mcknight, C. Vd. (1996). *User-centered design of hypertext/hypermedia for education*. In David H. Jonassen (Ed.). *Handbook of Research for Educational Communications and Technology*. NewYork: Macmillan.
- MEB. (2005a). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu*, Ankara: MEB Basımevi.
- MEB. (2005b). *İlköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu*, Ankara: MEB Basımevi.
- MEB (2005c). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu*, Ankara: MEB Basımevi.
- MEB. (2012). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu okuma becerileri dersi öğretim programı*, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.
- Mete, G. (2012). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlığı üzerine bir araştırma (Malatya ili örneği), *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 43-66.
- Önal, H. İ. (2007). Medya okuryazarlığı: kütüphanelerde yeni çalışma alanı, *Türk Kütüphaneciliği*, 21, (3), 335-359.
- Ryan, K. ve Bohlin, E.,(1999). *Building character in schools*, California: Jossey-Bass Inc.
- Türkyılmaz, M. ve Başarmak, U. (2011). Ana dil öğretiminde hiper metin kullanımının okuduğunu anlamaya etkisi, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (23), 197-212.
- Ulusoy, K. vd. (2009). Sınıf öğretmeni adaylarının tarih konularının işlenişinde hypertext kullanımı ile ilgili görüşleri, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (3), 198-208.
- Welton, D. A. ve Mallan, J. T. (1999). *Children and their world*, Boston: Houghton Mifflin Company.

SUMMARY

Rapid development of technology in the 21st century known as the information age has required using technological materials in educational activities. Rapid change that has been experienced in any areas from science to technique and from arts to sports has carried the civilization into information and technology age, on the one hand, and complicated people's grappling the change, on the other; and has obliged people to rethink about the information-individual and information-society relationships. This aforementioned change has caused individuals to encounter with much information on different types in any areas of the life. It is necessary for individuals to be aware of the information, thoughts and technologies increasing as renewed, ascribing a meaning to the information they obtained, and transform into a product. Furthermore, information and technology that has constantly increased as renewed deeply influence our taste and habits. One of the most important ways of adaptation into the realities of the age is to have the ability of reading as the source of our all knowledge and skills. After 2004 curriculum change, new implementations such as education of values and using the media have been included into the social sciences program.

It is possible to see the change and development experienced in individuals, social and economic areas in whole world in Turkey's demographic structure, family quality, lifestyles, production and consumption patterns, science understanding, social gender and information technology. Reflecting all these change and developments into the educational system and programs has become an obligation. In this sense, the ability of using information technologies has been included into the social sciences programs. Those are targeted with this ability.

The Ability of Using Information Technologies:

1. Using computer benefiting from the instructions
2. Saving, formatting, and reusing the information collected from different sources
3. Presenting the formatted information in computer environment
4. Preparing a report in multimedia using texts, graphics, colors and sound effects
5. Acquiring the ability of reaching to information using telephone and television networks
6. Using the technological products that are accessible in daily life as proper to their purposes (Ministry of National Education-MNE, 2005a).

Various methods have been used in recent years in order to provide more attendance of students into the lessons and provide the lessons to be more productive. It will be more efficient to use alternative methods while lecturing history subjects that have been criticized for using boring, rote and narration techniques frequently. In this sense, lecturing through the help of computers and Internet while lecturing social sciences and history subjects, and benefiting from hypertexts during this process have become remarkable. Because hypertext has

recently become an instrument that has been used in education (Ulusoy et al., 2009)

Reading is not only discovering, understanding the texts and structuring them in mind. But reading is to make volunteer contribution upon the meaning of the text. Namely, reading is individuals' finding the meaning of the text, and creating new meanings combining those. So that, the reader measures the value and importance of the information in the text beyond understanding the text, understand and enhance the information in the text creating new meanings and produce new information. The reader interrogates the self and the world asking questions and searching those. The individuals compare the thoughts in the text through their own mental structure, and interrogate both the information in self and information in the text. So that individuals develop their mentality, and imaginary world, and improve their language, mental, emotional and social skills up to a high level. Reading not only plays a role in development of individuals but also in gradual development of the family, nation, country and the world the individuals live in (Güneş, 2016; 2).

Depending upon the change in traditional literacy understanding of information technologies, the traditional reading understanding has changed, as well. Reading has been evaluated as the process of vocalizing and meaning the written symbols since the invention of writing. However, economic, technologic and social developments experienced since the second half of the 20th century has added new dimensions into the concept of reading (MNE, 2012).

The teachers can ask students to find the appropriate texts during text-reading in classrooms in s-reading "screen-reading" implementations. The questions related to the text requested to be read can be asked. As mentioned by Welton and Mallan (1999, 140), the teachers should ask questions providing students to understand criticisms and propositions without proposing their own propositions. Opportunities can be provided to the students for their self-assessment during or after reading the texts asking questions such as:

- ✓ Is this important for you?
- ✓ Are you happy right now?
- ✓ Have you ever considered that you can achieve other alternatives?
- ✓ Can you really achieve and talk?
- ✓ Can you repeat the same things?

In s-reading "screen reading" studies, the students can be provided to express themselves by asking open-ended questions making them read stories, cases, etc. So that, activities that will provide contributions upon the moral development processes of the students making them think, analyze and evaluate have been fulfilled.

By this means, as mentioned by Ryan and Bohlin (1999), the students acquire the skill of moral thinking skill through the cases and learn to implement scientific problem solving method into social problems.

The expectation from students and teachers to follow innovations and technology has increased as result of the curriculum implementations performed through the constructivist approach that was prepared as draft in 2004 and started to be implemented in all Turkey as of 2005. Moreover, educational technologies that should not fall behind the developing and progressing technology are in the struggle of improving itself constantly. It provided starting and spreading of new implementations such as distance education, e-learning, digital books and sources. Within the scope of “Movement of Enhancing Opportunities and Improving Technology (FATİH)” project that was started to be implemented as of 2010 in Turkey, it has become a fact that screen reading of teachers and students has fairly increased through the tablets and smart boards handed out at schools. Implementing this process into values education is an inevitable obligation.

It is the point for teachers to prefer written texts instead of digital ones according to their seniority. More improvements can be gained in screen reading, and electronic reading (e-reading) provided that educational activities are actualized through the electronic texts during the process of teacher training during the university education and in-service trainings.

In reading on electronic environments, the reader deviates from the aim frequently while reading the text, cannot determine which link to follow, and has difficulty in inferring meanings from the text. In this sense, developing the reading skills of students on electronic environments should be regarded much as of the elementary education years. And this is closely related with to what extent current pre-service teachers have these skills, because it is primarily necessary to raise qualified teachers in order to raise qualified electronic readers (McVerry, in press; akt: Esmer and Ulusoy, 2015).

Within this framework:

The use of screen reading implementations included into the literature is inevitable to be used in social sciences teaching and values education.

In texts to be prepared in subsequent process, it is inevitable to prepare and include materials such as subjects, events, documents, images, etc. related to the values education into the educational process.

It is important for social sciences teacher to prepare materials that will provide students to acquire dominant value and other values of the unit in courses through s-reading “screen reading.” Because the learning and permanence of the subjects and courses lectured as watching, practicing and reading is more efficient than the courses lectured only through narration and teaching.

It will be beneficial for social sciences teachers to be subjected to in-service training related to s-reading "screen-reading."

Within the scope of media literacy, studies on advantages and disadvantages of s-reading "screen reading" and how to be practiced should be carried out.

S-reading "screen reading," electronic reading texts appropriate to the level of students including values education should be prepared for social sciences courses, and Ministry of National Education and publishing houses should work in coordination in reaching the electronic texts to teachers and students.